מרודים: שנים שכחה. סתם מתניתין כבית הלל דאמרי לעיל שנים לעניים: רבי יוסי אומר אין שכחה לזיתים. לא אמר רבי יוסי אלא בזמן שבא אדריאנוס קיסר והחריב את כל הארץ ולא היו זיתים מצויין אבל בזמן שזיתים מצויין מודה ר' יוסי דיש שכחה לזיתים וכן מי שהיו כל זיתיו נטופה או שופכני או בישני יש להם שכחה:

בְּצַד הַגַּת אוֹ בְּצַד הַפִּרְצָה[ז]. וּשְׁאָר כָּל הַזֵּיתִים[ח], שְׁנַיִם[ט] שִׁכְחָה[י], וּשְׁלֹשָׁה אֵינָן שִׁכְחָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין שִׁכְחָה לְזֵיתִים[יא]: ב זַיִת שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד

שהוא עושה זיתים גדולים משאר אילנות. והרמב"ם נטה לאית דאמרי דבירוש' שהאילן הזה מבויים משאר אילנות לפי שזיתיו אינם עושים שמן הרבה: שנים שכחה וג' אינן שכחה. לשון הר"ש באילן עצמו קאמר ששכח שני זיתי אילן ע"כ. ובפ' דלעיל משנה ה' שכתב הא זיתים אין להם שכחה היינו זיתים תלושים דטעמא הוי התם משום שאין גמר מלאכה וזה בתלוש אבל במחובר לא. ודעת הרמב"ם בחבורו פ"ה כמ"ש הר"ש.

והראב"ד בהשגותיו כאשר הבינו הכ"מ ס"ל דהא דתנן הכא שנים וכו' בזיתים תלושים דלא מסתבר ליה שאילן שלם יהיה שכחה. ולכך כתב עליו הכ"מ מי שראה מאתים אילני זיתים נטועים יחד לא יפלא אם ישכחו ג' אילנות או יותר ע"כ. וכתב עוד הכ"מ בשם הר"י קורקוס שמפרש להראב"ד שבא להשיג על סאתים וכו' אבל שיהא אילן שלם או שנים שלימים שכחה בזה לא השיג כלל: רבי יוסי אומר אין שכחה לזיתים. פי' הר"ב שעכשיו שזיתים מצויין מודה ר' יוסי וכו' וכן מי שהיו כל זיתיו נטופה. בירו' מדקדק דהואיל ובמצויין תלי מלתא מי שהיו כל זיתיו נטופה וכו'. הרי נטופה מצויין: ב זית שנמצא עומד בין שלש שורות וכו'. לשון הרמב"ם בחבורו ולמה אמרו זית בלבד מפני שהיה חשוב בארץ ישראל באותו זמן. והשיג הראב"ד שזה אינו אלא לדעת ר"י וכלומ' ויחידאה הוא ולא ה"ל למפסק כוותיה. וכ' הכ"מ וי"ל דגם הוא ז"ל לא פסק כוותיה אלא דאע"ג דלא קי"ל כר"י מ"מ יליף מיניה הרמב"ם לרבנן שהטעם שהזכירו במשנה באלו הדינים זית יותר מאילן אחר מפני שהיה חשוב בא"י באותו זמן ע"כ. ול"נ שהרמב"ם סובר דר"י ורבנן דלעיל לא פליגי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה ובמקום וזמנו של ר"י היה א"י חרב. וז"ש הרמב"ם בפירושו לעיל ודברי ר"י (קבלה) [נ"ל הלכה] מפני שאמר וכו'. וא"כ

פירוש המשניות להרמב"ם

מוציא שמן הרבה ועל כן פירשוהו שפכוני ועניינו שפיכת שמן לרוב גזור ממלת שפך. **ובישני** הוא נקרא על שם המקום והזיתים ההם לא היו עושין שמן הרבה על כן נקראו בישני לקוח מבושה. ומה שאמר עושה הרבה הוא רוב הזיתים. ודברי ר' יוסי קבלה מפני שאמר אותו בזמן אנדריאנוס המלך שהיו הזיתים מעטים מאד שזה המלך החריב הארץ וכרת הזיתים ומפני מיעוטם בזמן ההיא לא היה (שכחה) [שכחו] שהיה זוכרו אחר זמן ואח"כ כשחזרו הארצות לישובן ורבו הזיתים לא היה מחלוקת שיש לו שכחה. ב כשיהיה ג' שורות מן האילנות שיש ביניהם ערוגות שתים ושכח אילן באמצע

מלאכת שלמה

דלפ"ז גרסינן בישני בחיריק בבית. והקשה הרא"ש ז"ל ביישני במה חשוב אי ברוב שמן היינו שפכוני אי ברוב זתים היינו מעשיו וי"ל דגרגיריו גסין ויפים ע"כ וע' ע"ז בתוי"ט. **במקומו שהוא עומד בצד הגת או בצד הפרצה.** בירושל' פריך מתני' דקתני דזית שעומד בצד הגת לא הוי שכחה אתיא כב"ש דתנן לעיל רפ"ו העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש וכו' בש"א אינו שכחה ובה"א שכחה והא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ואיך סתם רבי המשנה כב"ש ותירץ ר' יוסי האמורא תמן העומר שהוא תלוש נתון בצד דבר מחובר שהיה סמוך לגפה דהיינו גדר והתם אמרי ב"ה כיון שהעומר תלוש אין לו שם קבוע אפי' עומד בצד המחובר וכ"ש כשעומד סמוך לגדיש או לבקר ברם הכא הזית השכוח הוא דבר מחובר ועומד בצד דבר מחובר דהיינו גת או פרצה דכיון שניהם מחוברין ושמו קבוע עתיד לזכרו דאפי' ב"ה מודו בזה דלא הוי שכחה. **ר' יוסי אומר אין שכחה לזיתים.** אע"פ שהרמב"ם ז"ל פסק דלא כר"י מ"מ הביא מילתיה דר"י התם ספ"ה למילף מיניה לרבנן שהטעם שהזכירו במשנה באלו הדינין זית יותר מאילן אחר מפני שהוא חשוב בא"י באותו זמן כך כ' שם בכ"מ. ובירושל' מייתי ברייתא דשמעי' מינה דגם בזה"ז ס"ל לר"י דאין שכחה לזיתים דתניא א"ר יוסי לא חייב אדם שכחה לזיתים אלא ר' עקיבא דדריש ליה מג"ש וכו' וש"מ דר"י דלא קבל אותה ג"ש ס"ל דאין שכחה לזיתים בשום זמן. ועוד איכא בירושל' דר' יונה ס"ל כר"ש בן יקים דלא אמר ר"י אלא בזמנו שהיתה א"י חריבה וס"ל דר"י לא חלק בין התחיל ללא התחיל ופליג ר' יוסי אסתם מתני' דבסמוך דמפלגא: **ב זית שנמצא עומד בין**

תפארת ישראל

יכין

ז. ולא הוה כעומר הסמוך לגפה (פ"ו מ"ב) דבלא החזיק בו להוליכו לעיר לכ"ע הוה שכחה דשאני הכא דמסייע נמי שיש לו שם על זה שעומד במקום מסויים. וכמלבנות ושורות לקמן סי' טו. וכ"ל עוד דנקט בשמו ובמקומו. בכל חד ב' אופנים בין שהוא מחמת שבחו בשמו שהוא שופכני ובין שהוא בשמו לגנאי שהוא ביש ורע. וכ"כ במקומו. לשבח שעומד בצד הגת שמצויים שם בנ"א לשמרו. ולגנאי שעומד בצד הפרצה. שהעוברי דרך מצויים שם. ופרצה קורא לגנב. בכל גוונא [לא כצ"ל] הוה שכחה [אב"י דאפשר דאדרבה כיון דעומד בצד פרצה כל דעתו על מקום זה לשמור אותו מגנבים] והא דנקט גת שהוא מקום דריכת הענבים. ולא נקט בית הבד. שהוא מקום כבישת הזיתים ה"ט משום דרק גת היו רגילים לבנותו בשדה סמוך לכרמים וגינות. אבל בתי הבדים עשו בחצר תוך העיר כדמוכח בב"ב (פ"ד מ"ד ומ"ט). ועי' מ"ש שם במהדורא תניינא סי' י"ט: **ח.** אף שהן בזמן ומקום שהן חשובים מאד. וכ"כ אם כל אילני הגן שופכני וכו': **ט.** ב' אילנות: **י.** אבל זיתים תלושים דוקא ב' לבורים הו"ל שכחה [עיין פ"ו סי' כ"א]: **יא.** אפילו אין להם שם

משנה ראשונה

כתב הר"ב אע"פ שאינו נוטף בכל שנה כו' והר"ש כתב מן הירושלמי כשעושה ברוב השנים. ומשמע דלעולם אינו שכחה אפילו בשעה שאינו עושה. והרמב"ם בחבורו השמיט דין זה דבשעתו ולא ידעתי למה. **שנים שכחה.** נראה דהא דאילן הוי שכחה דוקא שאין בו סאתים אבל סאתים הא קי"ל דאינו שכחה אפילו בפירות האילן כדאמרי' פ"ו מ"ט וכן באילן סאה עקור וסאה אינו עקור אינו מצטרף הא שניהם אין עקורים אינם שכחה. אבל הרמב"ם כתב דאילן אחד או שנים הוי שכחה אפילו יש בו כמה סאין וכבר תמה עליו הראב"ד. ותימה על הר"י קורקס שבדד לומר דבפירות אילן לא אמרו דין זה דסאתים אינו שכחה וע"ש. ונעלם ממנו מתני' דפ"ו והרמב"ם העתיקה ג"כ בפ"ה שם דין כ' ועוד נכתוב מזה במתני' דלקמן: **ושלשה אינן שכחה.** היינו כששכח שלשה רצופים זה בצד זה כדפי' פ"ו מ"ה. **ב זית שנמצא עומד בין שלש שורות כו'.** הר"ב פי' הטעם דדמי לחפוהו בקש ועמדו עניים בפניו וכ"כ הרמב"ם. ואינו מיושב דהתם קנס הוא

ציונים

ושאר כל הזיתים. שם הלכה כג: **ב זית שנמצא.** שם הלכה כה.

חידושי מהרי"ח

לשון הר"ב אינו מדוקדק דמשמע לפי' דמתני' איירי בזה הזית הנטופה וכו' וזה אינו דהלא במתני' איירי עיקר מפני שיש לו שם בשדה וכמו שמבאר במד"א בשמו ובמקומו ובמעשיו ולא איירי דוקא מן נטופה אלא לדוגמא נקט נטופה ולכן נקט כזית בכ"ף הדמיון ואי בגוי' איירי הל"ל אפילו זית הנטופה בלא כ"ף הדמיון וק"ל.

תוס' רעק"א

שעשה רוב השנים בריבוי אע"פ שאינו עושה בכל שנה ושנה סגי בהכי להיות לו שם.

תוספות אנשי שם

נטופה ודוחק לומר שהוא ע"ד רוח גדולה וחזק ועמש"ל רפ"ו (רמ"ז): **בד"א.** תמהתי שאין בד"א זה כשאר בד"א דעלמא. וי"ל שכך רגילות לומר לפעמים ויש לנו דוגמתו שנים במעשאת קמייתא דחולין והביאם הר"ב שם רפ"ק וע' עוד במ"ג פ"ב דטבו"י (ב"ד): **בשמו כו'.** שינוי האיכות לטוב מעולה מרב הכמות דהיינו במעשיו. וזה יותר חשוב מהג' דמאי רבותא בשינוי מקום. ולפ"ז א"ש דמתני' זא"ז קתני (רמ"ז). תוי"ט ד"ה **בישני כו' היינו שופכני.** מזל"ן דשפכוני היינו שאפילו הוא יחידי נודע חשיבותו ובישני שמביים חבירו אף שאינו שפכוני אבל עושה יותר מהם בכמות השמן וכן משמע בירושל' (ש"ל) א"נ שפכוני הוא הנטופה ובישני שבכתישה הוציא ממנו יותר מן האחרים שמן הרבה אגור בתוכו או שגרעינו יותר קטן (רמ"ז). ד"ה **שנים כו' לא השיג כלל.** זה מוכרח דאיך ישיג כמ"ש הכ"מ ור"י ע"כ איירי באילן. ועוד ממתני' גופא דבשלמא בשמו י"ל דאגב דחשיבי טובא דעתיה על כ"א. אבל בעושה הרבה ובעומד בצד הגת למה יתחשב יותר (רמ"ז). במשנה **ר"י אומר.** כמדומה לי דלא פליג אלא באילנות דבהו קיימינן אבל לא בבכורין דשכיח יותר שישכח לצור משישכח אילן שלם ומש"ה לא תנן מחלוקת זה במ"ה פ"ו הקודמת למשנה זאת (הר"ע).

ציונים

זית שיש בו. סם הלכה כה.

תוספות אנשי שם

ב תוי"ט ד"ה **שלש שורות כו'** וכ"פ הרמב"ם. ע' במגדול פ"ה הכ"ה שכתב וז"ל זית העומד בחמלא המשורות לבדו וג' שורות של זיתים מקיפין חותו מג' רוחותיו ע"כ. ועי' בפ"מ שכתב שהר"מ מפ' מלבנים על המילוות עלמן וחזר בו ממ"ש בפי' בהר"ב ע"ש. בא"ד

ביון שעומד בין השורות. בר"ש הוגה והיו מקיפין חותו מג' רוחותיו כזה הוי כמו דבר מסויים. בא"ד **דאע"פ דג' שורות כו' וליקטן לא הוי שכחה דדמי כו'.** פשוט דיש כאן ט"ס דאם אפי' בליקטן לא הוי שכחה הרי לא דמי לשדה שעומדין מעורבין דצעיצר כל קציצי מיהא הוי שכחה. ומצאתי בר"ש שהוגה לא דמי כו' ולפ"ז ל"ל לקמן להגהת הב"ד שהגיה ואז נמצא לפי ל"ל ואינו נמצא כמו שהוא לפנינו. אבל לפום לפ"ז מ"ש לפע"פ דג' שורות כו' והכי הול"ל לפמשעין דבג' שורות בליקטן כו'. ומהגהת הב"ד הנ"ל משמע שהיה לפניו הגי' ולפ ליקטן כו' דדמי כו' ולכך הגיה גם לק' ואז נמצא כו' אבל לפ אוכל לפין מיבח לפע"פ ומצאתי להגרי"ל שהגיה לפע"פ וכו' ולפ לקמן הוי שכחה לפ דמי כו' וכ' דכוותה לקמ"ל דבחמלא מיבח הוי שכחה דבד"מ דסיפא גם עלה קאי. ומ"מ לקמן הגיה כהב"ד. ול"ע.

בסה"ד **בהפך**. שכתן פי' ושיעור המוכך כלבנה ושם דחמו מלוח קחני דאפי' מלבנות במקום רשפי שורות (רמ"ז). ד"ה **זית כו' שכך שנויה שם.** עי' בל' הר"ם (הוסא בפ' מ"ם) דר"ל דבריית פליגא ממתני' דפשט לשונה משמע דחזית שיש בו קליפים ומי קאמר בד"מ כו'. ובבחמל אפילו בהיה בה קליפים הוי שכחה. ולל"ע הא מה דהמוסיפתא

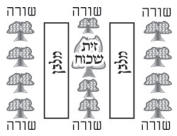
טעמא דר"י דבנן נמי סבירא להו ולפי' י"ל שמחמרו הדין הזה בזית מפני שלעולם הזית היה גם מז משוב בג"י יותר משאר מילות: [**שלש שורות של שני מלבנים**. פי' הר"ב שלש שורות של מילי זיתים וכו' ודמי לחפוחו בקש וכו' דתנן לעיל פרק ה' משנה ז'. וכן פסק הרמב"ם. אבל הר"ם כתב דלא משכחב כלל לפרש טעמא לפי שהשורות מכשות וכו' ופי' דמלבנים מלשון

בֵּין שָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת[יב] שֶׁל שְׁנֵי מַלְבְּנִים[יג] וּשְׁכָחוֹ[יד], אֵינוֹ שִׁכְחָה[טו]. זַיִת[טז] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סָאתַיִם,

לעיטה שכל שורה רחוקה מחברתה שיעור שני לבנים להיינו ו' טפחים [שכל] לבינה ג' טפחים כדאיתא בב"ב פ"ק משנה [ג'] ג"כ כגון מלבנות תבואה ומלבנות בגלים לעיל [ביא] פ"ג ומייבי כשמורך השורה כשיעור שני מלבנות וידוע היה להן שיעור המלבן ולא נחוץ שבין שורה לחברתה. אינו שכחה כיון שעומד בין השורות. והאי דנקט בין ג' שורות לפשמעינן לפע"פ דג' שורות מקיפות חותו כל סביביו וליקטן לא הוי שכחה דדמי לשדה שעומדים מעורבין דמניח אין שכחה עד שיעמר כל סביביו ומהאי טעמא נמי נעי שהשה חורך השורה כשיעור שני מלבנים דאז משיצא שורה (ואינו) [ל"ל ואז] נחשב שזיתים מעורבבים עכ"ל. ונעגין שם מלבנים עיין מ"ש בריש פרק ג' דלפירוש הב' דהכא אמי שפיר ולפירוש ג' דהכא ל"ל בהפך ממ"ש שם]: **זית שיש בו סאתים ושכחו וכו'.** בל"ג זומן וכו'. לשון הר"ב ממתניתין לעיל קמהדר דתנן בזית הנטופה וכו' וכן כתב הרמב"ם מהירושלמי ומוספתא שכך שנויה שם. וכתב הר"ם דלפי זה אם התחיל

ב שלש שורות של שני מלבנים. ג' שורות של מילי זיתים וזית שורה רשאומה לשניה ערוגה מרובעת כדמות מלבנות התבואה שבין הזיתים דתנן לעיל בריש פ"ג וכן בין שורה שניה לשלישית ושכח מילן ממעטי שבשורה האמצעית אינה שכחה שהמילות שבשיבוי הסתירוה והמי לחפוחו בקש ודמי לפרק ה' משנה ז'.

פירוש המשניות להרמב"ם

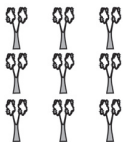

השורה השלישית אינה שכחה שהאילנות הסתירוהו וזו היא צורתה.

וכבר בארנו בגמרא ובתוספתא כי מה שאמר בד"א חוזר על ענין ראשון מן הפרק ויהיה סדור הדברים כן כל זית שיש לו שם בשדה (אפי') כזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה בד"א בזמן שלא התחיל בו אבל התחיל בו ושכחו הרי זה

מלאכת שלמה

שלש שורות כו'. כתב המכס הר"ר יהוסף מסכמי ז"ל יש גורסי' על שלש שורות וכן הוא בסכ"י וע"ל לפ' ג' זו דעל שלש שורות כלומר זית שמעמיד עומד אצל שלש שורות של מילות של שני מלבנות של מבושה אינה שכחה כי הוי כמו זית שי"ל שם בשדה במקומו עכ"ל ז"ל. ובירוש' יש מי שפושה זית שמעמיד בין שלש שורות ולא גריס עומד וקשה לע"ד דהו"ל למימני זית שהיה עומד בין שלש שורות וכו' ובמה שהכמוב בסמוך בשם הרש"ם ז"ל ניחא. ולהיל כל פי' הר"ש שיהיליו"ו ז"ל כלשונו ממש. שני מלבנים. בירוש' פליגי בה ר' יוחנן ור' אלעזר אי שני מלבנים קאי אזית שכוח דוקא או אשלש שורות ומי דכל הט' מילות של השלש שורות כל אילן זית וזית מהן היה של שני מלבנים. מלבנים. כבר פירשתי בר"פ מלבנות דנקלחים הערוגות כן לפי שהן מרובעין ופסקי פסקי.

ודרך מילוי זיתים בקצת מקומות שהלוק נופן לשני מלבנים למיחזי כשני מילות כגון חותן של חליב. וזה המילן במקום אחד שמחו טודיאן היו מניחין הזמים להיות חלוקים נופן כן. וקרוי זית של שני מלבנים. והכא בגרסתינו שאנו שנויים שמעמיד עומד ה"פ. שכח זית אחד של שני מלבנים שמעמיד עומד בין שלש שורות להיינו ט' מילות ג' מילות בכל שורה ושורה שהיו עשויין של שני מלבנים וזית השכוח אחד מהן שהיה חלוק נופו לשנים כזה ← אינו שכחה. שלש שורות. כל שורה של שלש מילות כדאמרי' בפ' בתרא דיומא אין שורה פחותה משלש. שיש בו שלשים. ואפי' אינו נטופה ולא שפכוני וגמרי' לה מעומר. בד"ע וכו'. בירוש' מפ' לחריעא קאי וה"ק

משנה ראשונה

לעניים שהם גרמו השכחה אבל בלע"ה הא קי"ל יש שכחה בטמון וגם הר"ש כתב דלא משכחב טעם זה. ונראה כפי' הרע"ש דשלש שורות הללו מקיפין הזית משלשה לדדיו והרי הוא כעומד בתוך שלש מחיצות והוי כמוסים במקומו דשמא ס"ם דמעניין לעלין הוא. והיינו נמי דתני מבמרי' זית שיש בו שלשים כו' דמהאי טעמא נמי אחי שמיוחד ומוסיס בשמו שעשה הרבה. ועוד טעם אחר לפפילו בחבושה אין שכחה בשלשים

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

רק מלמשובין מלד הזמן והמקום. ולעיל [פ"ו מ"ה] לגא כר' יוסי: **יב.** שיש ג' שורות זיתים. ובכל שורה ג' מילות: **יג.** שיש ג' רווחים בין הג' שורות: **יד.** לחילן ממעטי שבשורה ממעטת: **טו.** י"ל מדמכוסקה מכל לד הו"ל בחפוחו בקש פ"ה מ"ו. וק"ל דע"כ התם טעמא משום דעניים חפוחו. דאל"כ לפמשינן חפחו הרוח מע"כ דבחפחו הרוח. מדהו"ל למיקס לדעתיה שיחפחה מהרוח הו"ל כקולר ומעמר וגלילה להוה שכחה כשפ"ה. וה"ב ה"נ הו"ל למיקס לדעתיה שיחכסה והו"ל שכחה. ואפשר לחורחא דמלתא נקט התם וכן משמע בירושלמי שפ"ה. ממנס נ"ל טפי פי' הר"ש. דטעמא דהכא לעניים שהם גרמו השכחה אבל בלע"ה הא קי"ל יש שכחה בטמון וגם הר"ש כתב דלא משכחב טעם זה. ונראה כפי' הרע"ש דשלש שורות הללו מקיפין הזית משלשה לדדיו והרי הוא כעומד בתוך שלש מחיצות והוי כמוסים במקומו. והשתא ס"ם דמעניין לעלין הוא. והיינו נמי דתני מבמרי' זית שיש בו שלשים כו' דמהאי טעמא נמי אחי שמיוחד ומוסיס בשמו שעשה הרבה. ועוד טעם אחר לפפילו בחבושה אין שכחה בשלשים

משנה ראשונה

דדמי לגדיש דלמרי' בפ"ו. ונראה הא דתני הכא זית שיש בו שלשים אינו שכחה דמשמע משום דהוי כמוסים ומיפוק ליה דבלע"ה שלשים שכחה דהוי כגדיש. ואי אחי לפמשינן דגם בפירות אילן דרשינן הך דרשא עומר ולא גדיש. הא נמי תניא בפ"ו מ"ט וכן בפירות אילן. נראה דמיעוט גדיש נמי מהאי טעמא גופי' הוא דהוי דבר מסוים ועמיד לזוכרו. ולהכך בע"ג דתני לה לעיל תני נמי הכא לאיידי דבר מסוים לפמשינן דכולה חד טעמא הוא.

יג. מלבנים דנקלחים הערוגות כן לפי שהן מרובעין ופסקי פסקי.

יד. ושכחו אינה שכחה אלא אם כן שכחו בשדה שיש לו שם כגון שלשים אמה על שלשים אמה שהרי הוא מקום ידוע ומפורסם ואין הבעלים חוזרים לחפשו בכל מקום שהיה בו שמא שכחו במקום אחר ואינו חוזר לחפשו אלא במקום שהוא יודע שהיה שם אבל אם שכחו בשדה שאין לו שם אינו יודע היכן שכחו שמא בכל השדה שכחו ואינו חוזר לחפשו אלא במקום שהוא יודע שהיה שם אבל אם שכחו בשדה שיש לו שם אע"פ שאינו יודע היכן שכחו חוזר לחפשו בכל השדה שכחו שמא במקום שהוא יודע שהיה שם הלך ושכחו במקום אחר ואינו חוזר לחפשו אלא במקום שהוא יודע שהיה שם שכחו שמא במקום שהוא יודע שהיה שם הלך ושכחו במקום אחר ואינו חוזר לחפשו אלא במקום שהוא יודע שהיה שם וכן כל כיוצא בזה.

טו. לחילן ממעטי שבשורה ממעטת: **טז.** חילן זית:

במה דברים אמורים. ממתני' לעיל קמהדר למתן בזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה. במה דברים ממורים בזמן שלא התחיל בו אבל התחיל בו ושכחו הרי זו שכחה עד שיהיה בו קמחים: **כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו.** אם נזכר בעל הזיתים מן הזיתים ששכח בגילן בעוד שיש לו זיתים תחתיו יכול למזור ולקטן °ולא תשיבנו שכחה מה ששכח ברישם הגילן אלא לאחר שלא נשאר לו זיתים בזמן בו קמחים שוין ונטופה ושמינה נטופה דתרוייהו יש להן שכחה. ובלא התחיל ואין בו קמחים מלוקים דשמינה נטופה הוה שכחה ונטופה אין לו שכחה והיכא דיש לו קמחים מדרבנן מלוקים בהתחיל. דנטופה אין לו שכחה. ואינה נטופה יש לו שכחה ובלא התחיל שוין שאין לו שכחה ע"כ. והשתא נבא לזית שיש בו קמחים ושכחו שאינה שכחה לתפילו בהתחיל משמע היינו דוקא בנטופה. אי נמי מיירי דוקא בלא התחיל ובין בשמינה נטופה.

וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה״. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים״, בִּזְמַן שֶׁלֹּא הִתְחִיל בּוֹ. אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ, אֲפִלּוּ כְּזַיִת הַנְּטוּפָה בִּשְׁעָתוֹ״ וּשְׁכָחוֹ, יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה״. כָּל זְמַן

ומ"מ בד"ה וכו' לא קאי אבבא זו משום דקתני אבל התחיל אפילו בנטופה הוה שכחה והא ליתא דכשיש בו קמחים אפילו התחיל לא הוה שכחה בנטופה. אבל להרמב"ם שיטה אחרת שכתב בחיבורו השוכח חילן אין המילנות אפילו היה בו כמה קמין פירות אי נמי שכחה אני מילנות הרי הן שכחה וכו' הרי שלפי דרכו בבא זו זית וכו' דוקא בנטופה. ואין לא התחיל ואין התחיל לא הוה שכחה. ומשום הכי לא קאי עלה כלל בד"ה. והרמב"ד בהשגותיו נראה שמפרשה כמשמעה. וכמ"ש גם הר"ש בתחלת דבריו דכל זית אין נטופה ואין אינה נטופה. [אם יש בו קמחים] אינה שכחה בד"ה שלא התחיל וכו'. ולפי עדיפה נטופה אלא בזמן בו קמחים ולא התחיל לה הוי שכחה. ולכך מ"ש הר"י קורקוס לתת סברא לדעת הרמב"ד והביאו הכ"מ בפיסקא השוכח חילן. לא היה לריך לממשנה נפקא ליה אלא בא לומר למה לא מפרש המשנה בהתוספתא: **אפילו כזית הנטופה בשעתו.** סברא לריסא נקטיה להכא

פירוש המשניות להרמב"ם

שכחה עד שיהיה בו סאתים. ומה שאמר **כל זמן שיש לו תחתיו** ר"ל כל זמן שיש לענני רשות לקחת השכחה מתחת האילן יש לו כמו כן רשות לקחת אותו מן האילן [עצמון].

מלאכת שלמה

בד"ה לנטופה מזיבא ושפכוני מזיב ואפי' ליח בית קמחים בזמן שלא התחיל בו ובאמו הוא ללא הוי שכחה אבל התחיל בו ובאמו הוי שכחה לכיון דהיה עוסק בו וז מדעתו לא מזיב ליה ואפי' היה נטופה בשעתו וה"ה בזמנו הוי שכחה ואפי' הוי שפכוני. כל זמן שי"ל תחתיו וכו'. תחת לפרושי כמה הוא שילקט דהויא התחלה דתהוי שכחה אפי' בנטופה וקאמר דהיינו כשלוקט כל הענפים שתחתיו ההוא הוא דמזיב התחיל אבל אם יש לאילן זיתים בענפים התחתונים שלו הן עיקר האילן אפשר רוחב הענפים ולא אמרי דעתיו וי"ל זכות ברשותו ולכל התחיל בו דמי וכי תנן להתחיל בו הוי שכחה היינו כשאין לו עוד תחתיו שכבר לקט הענפים שתחתיו ובירושלמי מפ' אי מייתי מ"ק אחר שהלכה השתא אי קודם עכ"ל ז"ל. **אבל התחיל בו אפי' כו'.** לכאורה משמע דקאי אזית שיש בו קמחים ואפי' נטופה וי"ש בו קמחים אם התחיל בו ובאמו הוי שכחה ואעפה נטופה ושמינה נטופה אין בדבר זה אם יש בהן קמחים לא הוי שכחה ואם התחיל בהן הוי שכחה ואין מילוק בהן אלא כשאין בה קמחים ולא התחיל בהן לנטופה לא הוי שכחה ובשאר זיתים הוי שכחה ובתוספתא לא תני כן לענייש כשאין לבעל האילן זיתים תחתיו. וכתב עליו התכס הר"ר

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

יז. כלעיל [פ"ו מ"ו]: **יח.** מבבא דזית הנטופה קאי: **יט.** אפילו נוטף עמה: **כ.** אם אין בו קמחים:

משנה ראשונה

בד"א בזמן שלא התחיל בו. נראה טעם החילוק הזה שזה שאמרו זית שיש לו אם בשדה אינו שכחה ולא אמרו כן בתבואה שאם יש לו ערוגה בין הערוגות והיא עידית ושמה ושוכח פירות הרבה כאותה שאמרו בגמרא פ"ק דע"ק דף ו'. אם שכח ערוגה זו לא מהא שכחה שהרי יש לה אם בשדה. לא אמרו כן אלא באילן שהוא בעצמו דבר מסוים ואינו מלוי לשכחו אפילו אין לו אם. והלכך כשיש לו אם דבר מסוים הוא ביותר ועתיד לזוכרו. והלכך אם התחיל בו שוב אינו שאם ומסוים ואזיל מסיבותיה דומה למה שאמרו בפ"ג דערלה בדברים המסוגים שאין בעלים ואם נפשעו הפועלים ונתפרקו הבכורות בעלים וה"ג לכוותיה שאם התחיל בו אינו שאם לא משום שהוא ואפילו הוא נטופה לא מסיב דבעי' תרתי לילן שאם ונטופה. והלכך כשיש בו קמחים אפילו התחיל בו אינו שכחה דקמחים לאו מטעמא דמסיבות ליטעמוט להא אפילו קמחים לא הוי שכחה ומשום דמיקרי גדיש ואין מילוק זאת אין נטופה לשאינו קמחים דוקא קאי אבל נטופה שאין בה קמחים אין בה אם קמחים דוקא כי היכי דלא מקשי עליה מתוספתא הנ"ל וק"ל דבית בו קמחים אפי' בשינה נטופה והתחיל הוי"ל שכחה. ע"ש. ד"ה **אפילו כזית כו' לאו רבותא.** ר"ל מלא בשעתו הוא שכחה דבישא. בר"ב ד"ה **כ"ז כו' אם נזכר כו'.** זהו פי' הר"ש והרמב"ם פי' אפכא דאעני קאי וה"פ דכ"ז שיש עדיין פירות מתת האילן י"ל דשות

ציונים

כל זמן. שם פ"ו הל"ג:

חידושי מהרי"ח

ב [תי"ט ד"ה] **אפי' כזית הנטופה בשעתו סרכא דרישא נקטיה כו' עכ"ל.** ואפשר דמה שאמר בסיפא תיבת בשעתו דלא הוי כאן רבותא אפשר שהאמת אומר שבאמת אפשר אם היא נטופה לעולם ולא בשעתו. אפילו התחיל ושכחו לא הוי שכחה מחמת חשיבותו הגדולה נמצא לא סרכא דרישא נקט רק שהרבותא הוא רק באופן הנ"ל ודו"ק.

תום' רעק"א

ב [אות עא] בהרע"ב ד"ה **כל זמן. ולא חשיבא שכחה.** וכתב הרא"ש ותמיה לי מ"ש מעומר שאינו מציל את הקמה ושמא דרך מלקטי זיתים בעוד שיש להם זיתים תחת האילן כשמביאים הזיתים מסתכלין למעלה אם יש זיתים למעלה ולא סלקו דעתן מהם עכ"ל. ועיין בכ"מ פ"א הי"ב מהמ"ע מ"ש אליבא דהרמב"ם לפרש מתני' בארוכה. ובלח"מ למשניות פירש כ"ז שיש לעניים תחת האילן שכחה אפילו אם נתייאשו מאלו שבראש האילן מ"מ אסורים לכל אדם וכן בהיפוך. וכן העלה ג"כ הפר"ח בס' מ"ח.

תוספות אנשי שם

בעי קמחים ושמינה נטופה בעי קמחים כי היכי דלא מהוי שכחה בתבוויטו ס"מ כשלא התחיל אבל התחיל שניהם שוין להיות שכחה מלבד בנטופה וקמחים. דלמון המשנה ק' להבין מי לא קאי אלא אהנטופה לחוד דמאי קאמר אפי' בזית הנטופה והלא בה למודה מיירי. וק"ל דקאמר הכי לאשמעי' דבנטופה מיירי דל"ל הול"ל אע"פ שנטופה היא. וע"כ נלע"ד דבד"ה אבבא תלתא בזי קאי אנטופה ואין בה קמחים ואזיא שמעמא עומד בין ג' שוויות ואיש בה קמחים ואינה נטופה והשתא ג"ש מ"ש אפי' בזית הנטופה פי' לא מבעי' בשינה נטופה ויש בה קמחים אלא השתא בין ג' שוויות אלא אפי' הנטופה ואין בה קמחים ק"ל שכחה ע"כ. בא"ד **והראב"ד כו'.** נם' נמ"ש מפ' בהיפך שדעת

לְמוֹ כְּגוּמְתָּא הוּא׃ ג [עקץ. פי׳ הר״ב מתק ומסיים הר״ם (כמו) [ל״ל מלשון] עקוץ מתוה מתאמי [ב״ק ע.:] ול׳ הרמב״ם עוקץ הוא קנה הדבר ועשו ממנו שמוש פעל ואמרו עקץ ר״ל כרת העוקץ ע״כ]: [**נפל מידו**. בירושלמי ל״ג מידו וכן לפ העתיק הרמב״ם בפ״ד מהל׳ מתנות **שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּחְתָּיו, יֵשׁ לוֹ בְּרֹאשׁוֹ**[א]. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מִשֶּׁתֵּלֵךְ הַמַּחֲבֵא**[ב]׃ **ג אֵיזֶהוּ פֵּרָט**[ג], **הַנּוֹשֵׁר בְּשָׁעַת הַבְּצִירָה. הָיָה בוֹצֵר, עָקַץ**[ד] **אֶת הָאֶשְׁפּוֹל, הֶסְבֵּךְ בָּעֳלִים, נָפַל מִיָּדוֹ לָאָרֶץ וְנִפְרַט, הֲרֵי הוּא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת**[ה]. **הַמַּנִּיחַ אֶת הַכַּלְכָּלָה**[ו] **תַּחַת הַגֶּפֶן** נפרט דרך נזירה: **המניח כלכלה בשעה שהוא בוצר**. נותן סל תחת הענבים שיפול הפרט לתוכו: תחת התילן: **רבי מאיר אומר משתלך המחבא**. כלומר משכדק המלקט כל מחבואי הזיתים אז הוי הנשאר לעניים כשתין לבעל התילן זיתים תחתיו אבל כל זמן שלא נדק המלקט כל מחבואי הזיתים אף על פי שתין זיתים תחתיו יכול לחזור ולקט. ואין הלכה כרבי מאיר: **ג איזהו פרט**. המוטל בתורה (ויקרא י״ט) ופרט כרמך לא תלקט: **עקץ**. תחך: **הסבך בעלים**. נקשר ונתמז בעלים ועל ידי כך נפל ונפרט: **הרי הוא של בעל הבית**. שלא הפרט לתוכו:

ציונים

ג איזהו פרט. תו״כ פ״ג דפ׳ קדושים. מיי׳ שם פ״ד מהל׳ מ״ע. **היה בוצר**. שם הלכה טו. **המניח את הכלכלה**. שם:

שינויי נוסחאות

ב משתלך נד״ם משתהלך וכ״כ נכ״ג ד״ו. **ג הוסבך** נד״ג הנסבך והוא ט״ס. **מידו** ירושלמי ל״ג. **את הכלכלה**. נד״ם ל״ג את וכ״כ בירושלמי ובכ״ב.

תוספות אנשי שם

ליקט מה שעל התילן. אבל כשכלה הפירות מתחתיו שוב אינו נוטל מה שעל גבי התילן. וכ״מ מתמיה למשתלך המחבוא שוב פ׳ל לקחת שכחה תע״ג שים עדיין פירות מתחתיו ומחבואו חזר בו ופי׳ בענין אחר (ש״ל) (ע׳ בפ׳ מ״ש וכ״מ ובכלבו״ז שם).

ג במשנה **איזהו פרט**. לע לפרטו ושוללות אינו נוהג אלא בכרם ולא בשאר אילנות אולם לל״ע אי נוהג בכרם גופא אף בגפן יתירה או אינו נוהג אלא בזה בגפנים דבפאות מכאי אינו נקרא כרם כפ״ד דכלאים וכן פירש״י בסוטה דף מ״ג לענין ערלה וכדבי וכן לענין רב אחאי גאון הביאו הר״ן בפ״ק דר״ה לענין רבעי נוהג אלא בכרם ולא בגפן יתידי וא״כ הדין נותן דגם פרט ושוללות לא יהא נוהג אלא בכרם שלם. ול״ל דהכא אינם שום ריווי דמרבינן מיניה גפן יתידי. ז״ל דהא בסוטה שם גבי מזרע מעורבי מלאתא מרבינן מריבוי לשאר נטע שאר אילני מאכל ולא ד׳ גפנים. וא״כ ס״ל שם היה שום רבוי היינו מרבינן שאר מינים. ולא מצאתי גילוי לדין זה (ש״י). בר״ב ד״ה **איזהו פרט האמור בתורה**. ול״ל דתנא קמי דאפרט שמזכר לעיל פ״ו מ״ה. ובהכי ניחא דפתח בפרט בריש וקרא כתיב וכרמך לא תעולל ופרט כו׳ (רמ״ז). במשנה **היה בוצר**. עמ״ש פ״ד מ״י. אלא הלא ידענא מאן דל״ג התם היה קוצר לתת ג׳ כאן היה בוצר (רמ״ז).

פירוש המשניות להרמב״ם

והמחבא. שם העץ שחובטין בו הזיתים עד שיפול מה שנחבא בין העלים ועל כן נקרא מחבא כי היא מגלה מה שנחבא וא״ר מאיר שיש לו לקחת השכחה כל זמן שנשאר באילנות פרי ומשיכלה פרי מן האילן ויחבטו אותו ולא יפול ממנו דבר והוא מה שאמר משתלך המחבא אין לעניים אז שכחה וחכ״א עד שיכלה הפרי מתחת האילנות הוא מה שאמר כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו ואין הלכה כר״מ. ג כבר הקדמנו פי׳ הנושר שהוא הנופל. **ועוקץ** הוא קצה הדבר ועשו ממנו שמוש פעל ואמרו עקץ ר״ל כרת העוקץ. ופירוש **הוסבך** [והיא מילה עברית נאחז בסבך] **בעלים**. נסתבך בעלים. **וכלכלה**.

מלאכת שלמה

יהוסף משכנז ז״ל לפי זה קשה לפי הגרסה דמ״כ הול״ל עד שתשלך שהרי מוכח על כעס״ד המזכר לעיל כ״ז שי״ל משתמיו וכו׳ ולפשר דה״פ דר׳ מאיר על דיוקא דמתניתין קאי דכשאין לו משתמיו אין לו כרשאו ולומר ר״מ דמשתהלך המחבוא מ״ל ברשאו מע״פ שי״ל משתמיו ול״ע ע״כ. וז״ל הרש״ם ז״ל משתהלך המחבוא היינו הענפים הגסין שהזיתים משתמין שם משיתלקטו גם הם מן קרוי המחיל בו והוי שכחה דכבר ליקט עיקר התילן ומע״פ שהניח זיתים בענפים המחבואים מן ליח זכותא דמה שבתילן ומשום הכי קתני משתהלך המחבוא ולא תני עד שתשלך להלהמיר לבעל הבית משם ר״מ דסבירא ליה דמחבואים עיקר וס״ק סבר משתמיו עיקר וכן פי׳ בערוך בערך חב משתהלך המחבוא פי׳ שיבדוק המחבואים כלהמיד מכל המחבואים שאר יתמצא שם ע״כ משחבוא לשון נקבה כלתמרים פ״ב דכתובות שם ים שם משחבוא שתא מלמא על כל הכהנות. משתשלך גרסי׳ כמו ותשלך שם תרלה ולשושם תשלך. משתהלך לשון נפעל הוא עכ״ל ז״ל. והרמב״ם ז״ל פי׳ המחבוא הוא עץ שמסירין ומובטין בו הזיתים מן התילן ע״כ: וכתב הר״ם שירושלמי ז״ל בסוף דבריו. וממלאו כללי הסמועה עכשיו לפי שיטה זו דזית נטופה לרבנן בשעתו ולר׳ יוסי שאר כל תילני זיתים בחומה שעה להיינו קרוב לזמן תדריעוס שהיק טמיע וכזה״ז שפכוני ובישני לפילו אין בו שלחים לא הוי שכחה והיינו טלא שתמיל בהן אבל התמיל בהן הוי שכחה כ״ז שאין בהם שלחים. ובהתלה זו פליגי ר״מ ורבנן ואיכא תרי לישני בירוש׳ ולישנא קמא ובפשטא דמתני׳ קיי״ל. וכל הני בזיתין בהם שלחים אבל יש בהן שלחים לא הוי שכחה דהיו לבע מן הדין להיות כגדון דכי היכי דגבי עומר דרשי׳ עומר ולא גדיש ולא מפלגי׳ בין התמיל טלא התמיל גבי תילן נמי דרשי׳ הכי ועוד דתניא בתוספתא הכי בהדיא כי יש בו שלחים תפי׳ התמילו בו לא הוי שכחה ואפי׳ אם אין בתילנות אין תלוק בהן בין התמיל בהן טלא התמיל אלא אם יש בו שלחים אין בו

תפארת ישראל

י כ י ן

כא. בשכח ברשאו וש לבעה״ב אחת התילן זיתים שלא שכחן. מבילין לאותן שברשאו. ואף דעמיר אינו מבילי קמה כפ״ו מ״ח. נ״ל דהכא מדמונחין הזיתים אחת התילן מוכח דעדיין רוצה להשיר הנשארים מהתילן ואפשר דדמי לעומר שבגבולו ודו״ק ועמ״ש בפ״ד [פ״ו אות י׳]: **כב.** הוא אחד שהולך עם מקלות לאחבוט ולהרעיד התילנות להשיר ע״ז הזיתים הנאחזין מן העלין ואם שכח להשיר תילן ג׳ עד שתלך כיון דבשבע״ב מיירי. דמשתלך לעניים. והרמב״ם מפרש לעניי קמי כל זמן שיש לו. ומחבואו יש לו לדרך אחר במשנה זו בפ״ק ממ״ע דין י״ב והרמב״ד גם הוא יש לו לדרך אחר. ג **היה בוצר וכו׳ הוסבך בעלים**. ולעיל גבי לקט בפ״ד תני שכחה קון וה״ה הכא ותנא שכחה אין בו אחיזים הוי שכחה. ורבינו שמשון ז״ל פי׳ דבשתמיל ואיכא אחיזים תלוקין שאר תילנות מעטופה דגבי נטופה לא הוי שכחה וגבי שאר תילנות הוי שכחה ומע״ג לאיכא אחיזים. ומתני׳ דקתה עקורה לא משמע כן דקתני עלה וכן בתילן ועוד מדפליג עלה ר׳ יוסי ואמר לא בתת וכו׳ משטרפין והוי אחיזים אלא הוי שכחה וע״כ לא פליגי רבנן עליה דר׳ יוסי אלא משום דתלוקים אחיזין הם לא הוו תלוקין לאיתנהו בתילן כ״ע שכחי אלא הוי שכחה וההיא אפי׳ בשתמיל בו מיירי. והרמב״ם ז״ל ירך דרך אחרת וכבר השיג עליו הראב״ד ז״ל ומני כבר כתבתי הגלע״ד עכ״ל ז״ל. וז״ל הרמב״ם ז״ל כל זמן שים לעני ליטול שכחת הזתים המונחות בארץ אחת התילנות נוטל ומע״פ שכבר הותר כ״ש בשכחה שברשאו התילן ומע״פ שעדיין לא שכחה אחחיו ע״כ. וקילור דבריו דמהרי״ק ז״ל דס״ל דרבינו ז״ל דבירושלמי מפרש דמתני׳ לא קאי סיפא אריש אלא תרי מילי ניתנו אד כ״ז שים לו אחחיו ואד ים לו ברשאו וכאילו אמר כל זמן שים לו ליטול אחחיו נוטל בכל גוונא וכ״ז שים לו ליטול ברשאו נוטל בכל גוונא. ומע״פ שאין לו בשאו יש לו אחחיו. ע״כ בקילור מופלג. ג **איזהו פרט**. פי׳ הרש״ם ז״ל איזהו פרט לקרא קאי דכתיב ופרט כרמך לא תלקט ג״כ לפילוק קאי דתנן שני גרגירין פרט ושלשה אינם פרט. וגרסה דילף לה מדכתיב בקדושים וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לאחקי דהכא ובפרשת כי תצא כתיב כי תבצור כרמך לא תעולל לאחריך מה עוללות בשעת בציר אף פרט בשעת בציר למעוטי אם נפרט אחחת דבר אחר כגון הוסבך התשכול בעלין של הגפן וכו׳ ואיזהו עוללת דקיפא ודאי לתלקרא קאי ע״כ. **ונפל מידו לארץ**. לריך לאחוק מלא אידו וגם ס״ר יהוסף ז״ל אחקה ובאב ג״ג כאן מלא אידו כאן בעלים ע״כ. **המניח את הכלכלה תחת הגפן**. שהיה סבור בעלים ע״כ. **המניח כלכלה בשעה שהוא בוצר**. נותן סל אחת הענבים שיפול הפרט לאחוכו:

משנה ראשונה

כבל אד אורחא דמלתא נקט דבאחוקה ליכא עלים ושכיחי קוליס. וכן בסאוך האניח את הכלכלה גבי נקט לא אני כלכלה אלא שייך אאם שקליכת האחוקה סאוך לאחרן. ואאם אני מי שאינו אניח עניים לנקוט כו׳ וה״ה הכא. **נפל מידו לארץ ונפרט**. כפל לאחן הוא לפרט

הרי זה גוזל את העניים. לפרט בגזירתו וכו' עי"ש **קוסם שיגיע למרן:** **אל תסג גבול עולם.** מפורש לעיל בפרק ה': ד **איזו היא עוללת.** המורה במורה (ויקרא יט) וכרמך לא תעולל: **כתף.** המרגיט המעלעי של המאכול ממוברים בו מאכולות קטנות הרבה וכאהן שוכנים זה על זה כמאמר שעל כתפו של אדם הוא נקרא כתף וכאהן מחוברים בארגיט אחד לכאן ואחד לכאן אין כאן כתף: **נטף.** הן גרגרים של ענבים המחוברים בסוף האשכול שרגילים להיות תלוים אם ענבים הרבה ועל אם שענביו נוטפות למטה נקרא נטף ולשון המקרא קורא למאכול שאין לו כתף ולא נטף אלא לפי שהוא בוצר, הֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים, עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כב) אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלִים: ד אֵיזוֹהִי עוֹלֶלֶת, כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא כָתֵף וְלֹא נָטֵף. אִם יֵשׁ לָהּ כָּתֵף אוֹ נָטֵף, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אִם סָפֵק, לָעֲנִיִּים. אִם עוֹלֶלֶת שֶׁבְּאַרְכֻּבָה, אִם עניים]: ד **אם ספק לעניים.** [כדתנן] סוף פרק ל'. ועיין מ"ש שם בס"ד: **עוללת שבארכובה.** לשון הר"ב יחוד על זמורה שמלויין בה מאכולות הרבה וכו'. פי' בזמורה תלויות מאכולות. ומ"ש והיא נקראת רכובה. פירוש היחוד נקראת רכובה. מלשון מרכובה הממכרת עם הרמח בחולין פ"ד. ולשון הרמב"ם בחבורו פרק ל' הכריחני לפי' זה שב"כ זמורה שהיה בה מאכול ובמרכובה של זמורה עוללת. [מבל ג"ל שהרמב"ם ר"ל שים מקום בזמורה כמו קשירה והוא כעין מרכובה שברגל שבולט ג"כ כמו קשירה ושם רגיל להיות עוללות]: **אם נקרצת**

ציונים
ד **איזהו עוללת.** שם הל"ו. **עוללות שבארכובה.**

שינויי נוסחאות
עולים בד"ע עולם וכ"ה בירושלמי.

פי' רב האי גאון*)
ד **כל שאין לו כתף ולא נטף.** לאיזה הוא כתף פסיגין הממוברות בשדרה זו על גבי זו לאיזה הוא נטף ענבים הממוברות בשדרה ויורדת זה בתוספה מס' פאה בפרק המקבל שדה ולקמן פי' רב סעדיה פי' כתף ונטף:

*) רה"ג זה נדפס כנראה בטעות במס' מכשירין והועתקנוה לכאן.

תוספות אנשי שם
בר"ב ד"ה **הרי זה גוזל כו' בנשירתו וכו'.** ע' בתע"ש והגר"א הרי"פ שם שהביא ממקנת הירושלמי בהיפך ולהינו קדום עד שעה שיפול לארץ ואינו גזל גמור מלא שהוא גורם לנטל מ"ע ודמיית להא דפ"ה מ"ו ומייתי קרא דלא תסג גו' כדמייתי התם. מבל דעת הר"ב והר"ם דמ"ם בירושלמי הוא דמויא בעלמא מבל העיקר לקדום בגזירתו. ובפ' לח"ם הקשה לפי' הר"ב מ"ם ה"ז גוזל את העניים דהול"ל בפירוש הפרט המופל בה הוי לעניים ולא אהנו מעשיו ולמה הביא ע"ז מקרא דלא תסג. לבן פי' דלא מיירי בעניים את הבלבלה בבוונה לשיפול הפרט למוכו בדבר הר"ב מלא בעניים בלבלה ליתן בתוכו בשיבו וקמ"ל דאע"ג דאינו מתבוין לגזול את העניים לא יעשה בן להיתה תתת הגפן שממנו בוצר לפי שאפשר שיפול לתוכה הפרט הנוסר שהוא של עניים וגזל הוא בידו אע"פ שהוא בלא כוונה מלא ירמיק בבלבלה קצת ויביאנה תן הלד בדי שלא יהא אפשר לפרט ליפול לתוכו. ומ"ם הרמב"ם בפ"ד המפקיר את הלקט עם שפילת דובו אינו אפקר מעמע הא עם שפילת מיעוטו הוי אפקר ולא זבו בית עניים אפילו בבר שעשה לקט והגיע לארץ. אלא זבו בית עניים היאך יבול להאקיר דבר שע"ם ולא לו זה לרבינו מרפ"ה דתמורה דב"ה. ובדי שלא ימלוק בבעלי עם הירושלמי צריך לאפרש דאין פי' בשיבת עניים: ד **אם ספק לעניים.** [כדתנן] סוף פרק ל'. ועיין מ"ש שם בס"ד: **עוללת שבארכובה.** לשון הר"ב יחוד על זמורה שמלויין בה מאכולות הרבה וכו'. פי' בזמורה תלויות מאכולות. ומ"ש והיא נקראת רכובה. פירוש היחוד נקראת רכובה. מלשון מרכובה הממכרת עם הרמח בחולין פ"ד. ולשון הרמב"ם בחבורו פרק ל' הכריחני לפי' זה שב"כ זמורה שהיה בה מאכול ובמרכובה של זמורה עוללת. [מבל ג"ל שהרמב"ם ר"ל שים מקום בזמורה כמו קשירה והוא כעין מרכובה שברגל שבולט ג"כ כמו קשירה ושם רגיל להיות עוללות]: **אם נקרצת**

פירוש המשניות להרמב"ם

הוא הסל וכבר פירשנו אל תסג גבול עולם. ד **כתף.** הוא שיצאו מן האשכול שריגים דקים מלאים ענב וכן [הם מקצת האשכולות. ונטף הוא שיהיו הענבים רוכבים קצתם על קצתם עד שיכסה] העץ כמו ההדס המזרחי. אבל פי'

מלאכת שלמה

וה"ה תחת הקמה לקבל הלקט. ד **אם יש לה כתף או נטף הרי היא של בעל הבית.** מיתי לל"ג ליה וג"ל לבן משמע מן הירושלמי. מבל בקצת ספרי כ"י מלאתיו מלא שבספר ג' כ"י מלאתי אם יש לה כתף ונטף וכו' בוי"ו. וכתב עליו הר"ם שירלי"ו ז"ל דצירו' מפ' דאו אי קתני או בכתף או בנטף ה"ה בעה"ב דבמד מיירייתו קני ע"כ. והתבה ה"ר יהוסף תשבתי ז"ל בתב בן מלאתי בבל הספרים לל"ג זה. ומלאתי בתוב בם' גדולה פ"ק דתענית בתף ונטף פי' בתוסי לא ידעינן פירושו ואף בי יש בירושלמי בתף בסיגין זה ע"ג זה נטף תלוים בשדרה ושומדת מ"מ לא ידע רבי מה הוא אלא שהענבים לא גדלו בל בארבן ע"ב. ובתשובת שאלה בשם רבינו האי גאון ז"ל נמלא בתוב בתף בסיגין זה ע"ג זה ליזהו נטף תלויות בולן ויורדות וכן הוא בי אם יש בתאבול עוללות מורבבות על עוללות זהו בתף ואם יש בתאבול שורה אחת של עוללות יורדות זהו נטף ע"ב. והרש"ם ז"ל פי' בתף הוא עליונו של תאבול לבד העוקר ובקרא בתף שהוא רחב בבתפים של אדם והרחב שלו מפני הסיגין שלו שתחוקות ודבוקות זו בזו ואינם מניחות זו את זו להיות יורדות למטה אלא עומדות זקופות. נטף שאין סיגות שלו דחוקות ודבוקות זו בזו אלא יורדות ומניחות לארץ לבד אלו מ"מ נוגעת סיגה זו בזו וכאלו אינם נוגעות אין בהן נטף וסיגה אחת שבארבת בך לבדה שאין לה שדרה אינם בה סיגין זו נקראת עוללת ואם נראין בוונעות הסיגות זו ע"ג זו קלת לבד אינם נוגעות יפה ה"ז ספק ולעניים ע"ב. ובספר נאורים שיפד

*) לא הביא כאן את תחילת דברי המזרחי ולכן קשה להבין את דבריו.

כ ו י ן תפארת ישראל כ ו י ן

כז. שיפול הפרט לתוכו: כח. בלעיל פ"ה מ"ו. דקד"מ לא זכו עניים עד שיפול לארץ: **כט.** המרגיט מלעי שבאאבול. מלויין בה מאכולות קטנות. ומדלתוקים ז"ו הן אוכלים כ"א בבתף תביבו. וב"ב בסוף המרגיט מחוברים הגרגרים המלעי ומדלתוקים שם גרגרים בעוטפות. ולולא מסתייע ג"ל. לבאהגרגרים רבים ועומדים תבופים בהאבול. אי האבול מחוד בראשו. וגרעה בלילו נוטף הגרגר שבראשו. ובאלילין רבים ותבופים בהמרגיט. אי הגרגרים עומדים בעיגול. בל ג' לבד. ולילן גרעה בעוטף [אבי"ו ואמר בסיפא אם יש לו בתף או נטף. לאאבול בעוטף יתדיו מייבי]:

משנה ראשונה

היינו נפל ופרט לבמך תרגום נתרש לבמך. **ע"ז נאמר אל תסג** וגו'. בלת בקצת ספרי בי"א מלאתיו בלא שבספר ג' בי"א מלאתי אם יש לה בתף ונטף וכו' בוי"ו. ובתב עליו הר"ם שירלי"ו ז"ל דצירו' מפ' דאו אי קתני או בבתף או בנטף ה"ה בעה"ב דבמד מיירייתו קני ע"ב. והתבה ה"ר יהוסף תשבתי ז"ל בתב בן מלאתי בבל הספרים לל"ג זה. ומלאתי בתוב בם' גדולה פ"ק דתענית בתף ונטף פי' בתוסי לא ידעינן פירושו ואף בי יש בירושלמי בתף בסיגין זה ע"ג זה נטף תלוים בשדרה ושומדת מ"מ לא ידע רבי מה הוא אלא שהענבים לא גדלו בל בארבן ע"ב. ובתשובת שאלה בשם רבינו האי גאון ז"ל נמלא בתוב בתף בסיגין זה ע"ג זה ליזהו נטף תלויות בולן ויורדות וכן הוא בי אם יש בתאבול עוללות מורבבות על עוללות זהו בתף ואם יש בתאבול שורה אחת של עוללות יורדות זהו נטף ע"ב. והרש"ם ז"ל פי' בתף הוא עליונו של תאבול לבד העוקר ובקרא בתף שהוא רחב בבתפים של אדם והרחב שלו מפני הסיגין שלו שתחוקות ודבוקות זו בזו ואינם מניחות זו את זו להיות יורדות למטה אלא עומדות זקופות. נטף שאין סיגות שלו דחוקות ודבוקות זו בזו אלא יורדות ומניחות לארץ לבד אלו מ"מ נוגעת סיגה זו בזו וכאלו אינם נוגעות אין בהן נטף וסיגה אחת שבארבת בך לבדה שאין לה שדרה אינם בה סיגין זו נקראת עוללת ואם נראין בוונעות הסיגות זו ע"ג זו קלת לבד אינם נוגעות יפה ה"ז ספק ולעניים ע"ב. ובספר נאורים שיפד הגאון מה"ר יצחאל על פי' רש"י ז"ל לחומש בפ' קדושים מלאתי בתוב פי' בתף שני בגרגרין והשלישי יושב עליהן בדרך האבולות לבופות בגרגרין והוא מלשון מבתפינא ליה בשבתא דריגלא בציפה דשניים נופלין האבם על בתפיהם. ולא נטף מלשון ועינוהי מטייפין פרק המובל בלומר גרגר אחת האבול שמטיף ורופה אחה ואחה בדרך האבולות מלאים גרגרות שתפי' בסוף עוקר שלהם יש להן גרגיר בתדומה לי שראיתי בך בימי תרפי בשם ר"י הלבן ז"ל ע"ב. ובפ' ירחיב סי' בע"ט פי' בתף עולה עליון לו על בתפו נטף עולה תחתון לו שהוא נוטף עליו ע"ב. והרב רבי אלי' מזרחי ז"ל ב' בסוף פ' בי אלא שאין לה בתף שאין הפסיגין זה ע"ג זה בזה ← ולא נטף שהן הגרגרין המלויין באאבול בזה ← ע"ב:*) והביא בבתף משום פ"ד דה' מ"ע פי' הר"ם ז"ל וב' שדבריו מתייבבין יותר ממה שפי' ה"ר אלי' מזרחי ז"ל בביאוריו לרש"י ז"ל בפר' בדושים. וגלע"ד דמדברי בולם משמע דאפשר שבגרוס בָּפֶף נָטֶף שמי המלות בפתח ובקמץ והוא יותר בל על הלשון וב"ל: **אם ספק לעניים.** פי' ר"ע ז"ל שבאין האבולות הבטנות וב' אחר המלבט מבל אין לפרש בבון שבאלו עוללות בגד ואין יודע אחד מן האבול שבבר ובפלה אם לאו לספק בזה לבעה"ב בדאוקמא בירו. **עוללת שבארבובה בו'.** פי' הרא"ש ז"ל בא"ב פ"ג דפ' בדושים אלבובה היא הפרק והבשר שהאבול לא יפה לעניים ה"ז ספק ולעניים ע"ב. ובספר נאורים שיפד

